

Анотація навчальної дисципліни
«Здоров'я людини: історія та розвиток здоров'язбереження»

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 014.15 Середня освіта (Природничі науки)

Освітня програма Середня освіта (Природничі науки)

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Викладач: *Дефорж Ганна Володимирівна, доктор історичних наук, професор*

Статус: вибіркова дисципліна

Курс, семестр: 2 курс, 1 семестр

Кількість кредитів: 5. Модулів – 2. Всього 150 академічних годин; лекцій 30 годин, практичних занять 20 годин, самостійної роботи 100 годин.

Підсумковий контроль: залік.

Опис дисципліни (зміст, цілі, структура)

Предметом вивчення навчальної дисципліни є загальні питання історії здоров'язбереження та медицини і основні закономірності їхнього історичного розвитку, спеціальні історико-медичні відомості.

Мета навчальної дисципліни – є інтерпретація розвитку знань про здоров'я людини в історичній ретроспективі, трактування основних історико-медичних подій, вивчення основних етапів розвитку медицини у зв'язку з розвитком і зміною суспільно-економічних умов, формування наук у галузі медицини та охорони здоров'я.

Завдання навчальної дисципліни – аналіз джерел з історії здоров'язбереження та медицини, визначення особливостей природничонаукових і медичних знань, характерних рис розвитку здоров'язбереження та медицини у різні історичні періоди, інтерпретування основних історико-медичних подій.

Зміст та структура: програма дисципліни складається з 2 модулів: *Змістовий модуль 1. «Здоров'язбереження та медицина Стародавнього Світу та Античності».*

Історія та розвиток здоров'язбереження, як предмет викладання. Періодизація і хронологія. Джерела вивчення історії здоров'язбереження та медицини. Особливості первісного суспільства. Антропосоціогенез. Табу, анімізм, фетишизм, магія, тотемізм. Лікування у первісному суспільстві. Загальні риси розвитку лікування в країнах Стародавнього Світу. Два напрями в медицині Месопотамії. Закони Хаммурапі і медицина. Основні давньоєгипетські медичні папіруси. Уявлення про анатомію в Стародавньому Єгипті. Гігієнічні навички давніх єгиптян. Санітарно-технічні споруди харапської цивілізації. Веди про медицину в Стародавній Індії. Аюрведа. Анатомічні знання в Стародавній Індії. Хірургія в Стародавній Індії. Соціальна структура давньоіндійського суспільства і медицина. Філософські основи давньокитайської медицини. Вчення про пульс. Лікарські засоби давньокитайської медицини. Основні етапи розвитку медицини Стародавньої Греції. Асклепейони. Давньогрецькі медичні школи. Гіппократ, його життя і діяльність. «Збірник Гіппократа». Елліністична наука і медицина. Анатомічні розвідки Герофіла та Еразистрата. Наукова школа Аристотеля. Періодизація історії та медицини Стародавнього Риму. Санітарно-технічні споруди у Стародавньому Римі. Методичний напрям у медицині Риму. Давньоримська військова медицина. Внесок Галена в розвиток анатомії, фізіології, фармакотерапії. Гален і галенізм в історії медицини.

Змістовий модуль 2. «Здоров'язбереження та медицина Середньовіччя – I половини XXI ст.». Особливості середньовічної культури і медицини західної Європи. Особливості розвитку здоров'язбереження та медицини в арабомовних халіфатах. Відомі вчені-медики арабомовних халіфатів. Абу Алі ібн Сіна, внесок у медицину. Університети в Середні віки. Схоластика і медицина. Пандемія чуми. Алхімія і медицина. Медицина Київської Русі. Характеристика Раннього Нового часу. Анатомічні студії Леонардо да Вінчі. Падуанський університет у XVI ст. Андреас Везалій і «Золотий вік анатомії». Ятрофізика, ятромеханіка, ятроматематика. Медична система Парацельса. Ятрохімія. Становлення фізіології як науки.

У. Гарвей і його внесок у науку. Розвиток хірургії. Особливості розвитку епідемій у період пізнього Середньовіччя. Дж. Фракасторо. Госпітальні школи та підготовка лікарів. Основні особливості та складові вітчизняної медицини. Здоров'язбереження та медицина Нового часу. Розвиток медико-біологічних наук. Розвиток клінічних наук. Особливості становлення та розвитку медико-соціальних та гігієнічних наук. Принципи земської медицини. Становлення і розвиток мікробіології та епідеміології. Вища медична освіта. Медицина і охорона здоров'я Новітнього часу. Особливості охорони здоров'я на початку ХХ ст. Основні напрями розвитку охорони здоров'я в Україні. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ). Історія становлення Міжнародного Товариства Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. Відкриття в галузі фізіології та медицини, відзначені Нобелівською премією.

Форми навчання: лекції, семінарські заняття, самостійна робота.

Методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

Словесні методи: бесіда; пояснення, розповідь, лекція. Наочні методи: ілюстрація, демонстрація, спостереження. Практичні методи навчання: метод проєктів. Методи стимулювання і мотивації навчальної діяльності. Методи контролю: усний контроль, письмові завдання, захист проєктів, модульний контроль.

Форма організації контролю знань: поточний, лекційний, модульний, підсумковий. Контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності та всебічності. В процесі вивчення дисциплін застосовується накопичувальна система оцінювання рівня успішності студентів, здійснюється контроль і накопичення балів за різнобічну навчально-пізнавальну діяльність студента упродовж періоду вивчення дисципліни. *Підсумковий семестровий контроль* – залік – розраховується як сума балів за результатами усіх видів контролю та самостійної роботи (100 балів). Усім студентам, які повністю виконали навчальний план і позитивно атестовані з цієї дисципліни за кредитно-трансферною накопичувальною системою (набрали не менше 60 % від 100 балів), сумарний результат семестрового контролю в балах та оцінки за національною шкалою (відмінно, добре, задовільно), за шкалою ЄКТС – підсумки семестрового контролю заноситься у Відомість обліку успішності, Залікову книжку студента. Заповнена та оформлена відомість обліку успішності повертається у деканат у визначений термін особисто викладачем. У випадку отримання менше 60 балів (FX,F в ЄКТС) за результатами семестрового контролю, студент обов'язково здійснює перескладання для ліквідації академзаборгованості. Результати навчання студентів, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються відповідно до Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка шляхом валідації. За наявності сертифіката, в якому зазначено здобуті компетентності та тема курсу, що співпадає з темами, наведеними у програмі дисципліни, студенту вона можуть перезараховуватись.

Рекомендована література

Основна

1. Верхратський С. А., Заблудовський П. Ю. Історія медицини. – К.: Вища школа, 1991. – 432 с.
2. Голяченко О. М., Ганіткевич Я. В. Історія медицини. – Тернопіль: Лілея, 2004. – 248 с.
3. Ступак Ф. Я. Історія медицини. – К.: Книга-плюс, 2016. – 176 с.
4. Драч О. О., Борисенко Н. М. Історія медицини і фармації (з найдавніших часів до середини XVII ст.): навчальний посібник. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2018. –150 с.
5. Посібник до вивчення курсу «Історія медицини» [Електроний текст] / П. М. Полушкін. – Д.: ДНУ, 2016. – 242 с
6. Stupak F Y. History of medicine. – К.: Книга-плюс, 2016. – 174 с.

Додаткова література

1. Анчев А.С., Дефорж Г.В. Оперчук Н.І., Присяжна С.І. Мікрюкова Н.Г., Габорець О.А. Моніторингові дослідження об'єктів навколишнього середовища та динаміка інфекційної захворюваності населення. *Вісник морської медицини*. № 1 (98). Одеса: ДП УкрНДІ медицини транспорту, 2023. С. 46-58. Режим доступу : <https://www.herald.org.ua/wp->

<content/uploads/2023/04/01-23.pdf>

2. Бенюх Н. Історія фармації Галичини (XIII-XX ст.). – Львів: Б., 1999.
3. Болтарович З. Народне лікування українців Карпат к. XIX - п. XX ст. – К: Наукова думка, 1980.
4. Визначні імена в світовій медицині / Г. Ю. Аронов, О. А. Грандо, М. Б. Мирський та ін.; О. А. Грандо (ред.). – К.: РВА «Тріумф», 2001. – 320 с.
5. Вишнякова В.А., Дефорж Г.В. Вивчення впливу COVID-19 на нервову систему. *Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернетконференції з міжнародною участю «Сучасний стан та перспективи розвитку природничих дисциплін в медичній освіті»* (м. Кропивницький, 19 березня 2021). Кропивницький, 2021. С. 122-125. Режим доступу <http://surl.li/wpbk>
6. Ганіткевич Я.В. Історія української медицини в датах та іменах. – Л.: Наукове товариство ім. Т.Г. Шевченка, 2004.
7. Ганіткевич Я. В. Українські лікарі-вчені першої половини XX століття та їхні наукові школи: Біографічні нариси та бібліографія. – Л.: Б. в., 2002. – 544 с.
8. Головка О.Ф., Головка В.О. Історія медицини Поділля (к. XVIII-п. XX ст.). – Вінниця, 2000.
9. Голяченко О.М., Ганіткевич Я.В. Історія медицини. – Тернопіль: Лілея, 2004.
10. Грандо О. Визначні імена в історії української медицини. – К.: Тріумф, 1997.
11. Дефорж Г.В. Внесок функціональних морфологів у розвиток медицини (кінець XIX – початок XX ст.) / Г.В. Дефорж // *Історія науки і техніки : Зб. наук. праць / гол. ред. О.Я. Пилипчук. – К., Вид-во ДУІТ, 2018. – Вип. 11 (2017). – С. 161–167. – (Державний університет інфраструктури та технологій). Режим доступу http://www.hst-journal.com/index.php/hst/issue/view/9/2017_11*
12. Дефорж Г.В., Гуцалюк О.М. Розвиток медицини на території України в контексті генезису медицини Європи (друга половина VII – кінець XV століть) // *Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Здоров'я і суспільство».* – м. Кропивницький, 18 квітня 2019 р. – С. 119–124. Режим доступу <http://vmurol.kr.ua/?p=9491>
13. Дефорж Г., Дорогань С., Коваленко П. Радіоактивне випромінювання: вплив на здоров'я людини низькоінтенсивної постійної природної радіації в Україні та світі. *National Health as Determinant of Sustainable Development of Society (Національне здоров'я як детермінанта сталого розвитку суспільства)* : monograph. School of Economics and Management in Public Administration in Bratislava, 2021, P. 131-154. Режим доступу: http://www.vsemvs.sk/portals/0/Subory/Mono_VSEMvsMED2021.pdf
14. Дефорж Г.В. Знання про будову та здоров'я людини в стародавньому світі (IV тис. до н.е.–I ст. н.е.). Збірник матеріалів XII Міжнародної науково-практичної онлайн-інтернет конференції «Проблеми та інновації в природничо-математичній, технологічній і професійній освіті», 1-16 листопада 2021 р., м. Кропивницький. – Центральноукраїнський державний педагогічний університету імені Володимира Винниченка, 2021. С. 6-8. Режим доступу : https://www.cuspu.edu.ua/images/conferences/2021/problem-innovation-04.11.21/Tezi_XIIkonf.pdf
15. Дефорж Г.В. Популяризація профілактичної медицини під час викладання природничих дисциплін та дисциплін, які пов'язані зі здоров'ям людини. *Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю «Сучасний стан та перспективи розвитку природничих дисциплін в медичній освіті»* (м. Кропивницький, 18 березня 2022). Кропивницький, 2022. С. 18-21. Режим доступу <https://drive.google.com/file/d/1VD0IILcBvujyGlcVtwPdkzVOyQbYsReK/view>
16. Дефорж Г.В. Формування здоров'язберезувальних компетентностей у майбутніх вчителів спеціальності «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)». Вісник післядипломної освіти. Випуск 20 (49) «Серія «Педагогічні науки». Київ, 2022. С. 48-66. Режим доступу : http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/20_49_2022/pedagog/Bulletin_20_49_Pedagogika_Deforz.pdf
17. Дефорж Г.В. Формування компетентностей майбутніх спеціалістів у процесі вивчення навчальних дисциплін «Історія медицини» та «Здоров'я людини: історія та розвиток здоров'язбереження» у закладах вищої освіти. Забезпечення якості освіти у вищій

- медичній школі : наук.-метод. міжуніверситет. конф. з міжнар. участю. Одеса, 18–20 січня 2023 року : матеріали конф. / за ред. д. мед. н., проф. В. Г. Марічереда. [Електронне видання]. Одеса : ОНМедУ, 2023. С. 67-70. ISBN 978-966-443-123-8 URL : <https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/13145>
18. Дефорж Г. Рухова активність – запорука гармонійного розвитку та зміцнення здоров'я дітей середнього шкільного віку. Навчання, виховання й розвиток гармонійно розвиненої особистості в процесі занять фізичною культурою і спортом. Монографія; за ред. проф. В.М. Пристинського, Т.М. Пристинської. Слов'янськ : ДВНЗ “Донбаський державний педагогічний університет”, 2023. С. 55-68. URL : <http://surl.li/gtpmz>
 19. Дефорж Г.В. Причини та профілактика порушення постави у дітей шкільного віку. Здоров'я нації і вдосконалення фізкультурно-спортивної освіти: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 27-28 квітня 2023 року. / ред. колегія А.В. Кіпенський, [та інші]. – Харків: Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», 2023. – С. 519-523. URL : <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/e6fd0943-6b5c-4435-8b80-ee467372fb30/content>
 20. Коваленко В.М., Камінський О.Г. Академік М.Д. Стражеско і розвиток вітчизняї кардіології та ревматології. – К.: Моріон, 2001.
 21. Медицина в Україні, видатні лікарі: Бібліографічний словник. – Вип. 1. Кінець XVI - перша половина XIX століть / За ред. С. М. Старченка. – К.: Медицина України, 1997.
 22. Пиріг Л. Медицина і українське суспільство. Збірник медико-публіцистичних праць. – К.: Б., 1998.
 23. Ступак Ф.Я. Вступ до історії медицини. Медицина і первісне суспільство. – К.: НМУ, 2002.
 24. Ступак Ф.Я. Культура і медицина Індії. – К.: НМУ, 2001.
 25. Ступак Ф.Я. Нарис історії Національного медичного університету ім. О.О.Богомольця.– К.: НМУ, 2002.
 26. Шегедин М. Б. Історія медицини та медсестринства. – Т.: Укрмедкнига, 2003.
 27. Anchev A., Shevchuk O, Brykulska M, Deforz H, Operchuk N, Kolesnik N. Medico-preventive and epidemiological studies of socially dangerous diseases in Ukraine: under HIV/AIDS. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. Hradec Kralove, The Czech Republic. Volume 13. Issue 1, Special Issue XXXIII., 2023. P. 112-118. Режим доступу: <https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/130133/PDF/130133.pdf>
 28. Brykulska M.V., Deforz H.V. Threats of Radioactive Radiation: Features Of Impact On The Environment And Human Health. *Public Health Journal*. Національний університет «Острозька академія». Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2023. Випуск 3. С. 4-13. Режим доступу: <https://journals.ostroh-academy.rv.ua/index.php/publichealth/issue/view/4>
 29. Kondrashova L.V., Kondrashov M.M., Chuvasova N.O., Deforz H.V., Kalinichenko N.A. Health saving as strategic direction of teaching staff training. *Apuntes Universitarios*, Peru. Vol. 11, No 1. (2021). P. 450-461. URL : <https://apuntesuniversitarios.upeu.edu.pe/index.php/revapuntes/article/view/596>
 30. Operchuk N., Valikhnovskiy R., Savchuk R., Churpii V., Mylytsya K., Deforz H. Organization of research and comparative analysis of the structure of oncological diseases during the covid-19 pandemic in the population living in the cities of industrial mining of uranium. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. Hradec Kralove, The Czech Republic. Volume 11. Issue 2, Special Issue XXI., 2021. P. 231-237. URL : http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/110221/papers/F_24.pdf

Інформаційні ресурси

1. Верхратський С.А., Заблудовський П.Ю. Історія медицини. – К.: Вища школа, 1991. – 432 с. <http://gmu.ks.ua/wp-content/uploads/2019/09/Verhratskiy-S.-A.-Zabludovskiy-P.-YU.-Istoriya-meditsini.pdf>
2. Посібник до вивчення курсу «Історія медицини» [Електронний текст] / П. М. Полушкін. – Д.: ДНУ, 2016. – 242 с. http://repository.dnu.dp.ua:1100/upload/cd01488c10e047532387816735b53409Istoriya_medicini_1.PDF

3. Драч О. О., Борисенко Н. М. *Історія медицини і фармації (з найдавніших часів до середини XVII ст.): навчальний посібник*. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2018. –150 с.
<http://eprints.edu.edu.ua/1489/1/drach123.pdf>
4. Середньовічна медицина, або як лікувалися у "темні віки" Сайт Історична правда -
<https://www.istpravda.com.ua/articles/2018/10/10/153066/>
5. Медична бібліотека. Методичні вказівки. Історія медицини - <http://medbib.in.ua/istoriya-meditsiny441.html>
6. Медична бібліотека. Історія медицини - <http://medbib.in.ua/istoriya-meditsiny.html>